

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2014 - Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ – 30 ΜΑΪΟΥ 2014
ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ: ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

A 1. α) Δεκεμβριστές: από σχολικό βιβλίο σελ. 15 και γλωσσάριο σελ. 242. Ομάδα Ρώσων συνωμοτών αξιωματικών που μετά το θάνατο του Τσάρου Αλέξανδρου Α΄ τον Δεκέμβριο 1825, εξεγέρθηκαν για να ανατρέψουν το απολυταρχικό καθεστώς, επιχειρώντας αποτυχημένο πραξικόπημα κατά του νέου τσάρου Νικολάου Α΄, ο οποίος και κατέστειλε τελικά την εξέγερση.

β) Σχέδιο Σουμάν: από σχολικό βιβλίο σελ. 154-155. Σχέδιο που προτάθηκε το Μάιο του 1950 από τον Γάλλο υπουργό εξωτερικών Ρομπέρ Σουμάν και σηματοδότησε την έναρξη της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Είχε εκπονηθεί από τον υπεύθυνο του γαλλικού προγράμματος ανασυγκρότησης του Ζαν Μονέ. Σύμφωνα με το σχέδιο Σουμάν θα δημιουργούνταν μια ανώτατη Αρχή που θα έλεγχε τις βιομηχανίες άνθρακα και χάλυβα της Γαλλίας, της Δυτικής Γερμανίας και όσων από τις άλλες χώρες ενδιαφέρονταν να μετάσχουν.

γ) Συμφωνία Ζυρίχης Λονδίνου (1959): από το σχολικό βιβλίο σελ. 163-164. Τον Φεβρουάριο του 1959 η Ελληνική Κυβέρνηση του Κ. Καραμανλή, με υπουργό Εξωτερικών τον Ευάγγελο Αβέρωφ Τοσίτσα, διαπραγματεύτηκε με την Τουρκία τις Συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου, οι οποίες δημιουργούσαν ένα ανεξάρτητο Κυπριακό κράτος, αποκλείοντας και την ένωση και τη διχοτόμηση. Η Βρετανία θα διατηρούσε δυο στρατιωτικές βάσεις στη νήσο. Βάσει αυτών των συμφωνιών η ανακήρυξη της κυπριακής ανεξαρτησίας έγινε τελικά τον Αύγουστο του 1960.

A 2. Α → Λάθος

Β → Σωστό

Γ → Λάθος

Δ → Σωστό

Ε → Σωστό

B 1. Από το σχολικό βιβλίο, σελ. 26-27: «Η εξέλιξη της Επανάστασης. Από την Πελοπόννησο είχαν αποσυρθεί ισχυρές τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις, που μεταφέρθηκαν στην Ήπειρο εναντίον του Αλή πασά των Ιωαννίνων, ο οποίος είχε επαναστατήσει εναντίον του σουλτάνου την άνοιξη του 1820. Η αποστασία του Αλή Πασά αφενός προσέλκυσε την προσοχή της οθωμανικής κυβέρνησης και αφετέρου αποδέσμευσε τους αρματολούς της Στερεάς Ελλάδος, της Θεσσαλίας και της Ηπείρου. Αποδεσμεύτηκαν επίσης την ίδια εποχή οι κλέφτες και οι αρματολοί που υπηρετούσαν έως τότε σε μονάδες ατάκτων τις οποίες διατηρούσαν οι Άγγλοι στα Επτάνησα και τις οποίες διέλυσαν. Το διαθέσιμο αυτό

εμπειροπόλεμο στρατιωτικό στοιχείο εντάχθηκε στα ελληνικά επαναστατικά στρατεύματα. Η απόσταση από το κέντρο της εξουσίας και της στρατιωτικής ισχύος, καθώς και η εθνική ομοιογένεια συνέβαλαν στην επικράτηση των επαναστατών στη νότια Ελλάδα».

Β 2. Από σχολικό βιβλίο, σελ.41: «Διάσπαρτες ωστόσο στον -παραδοσιακό, μάλλον-προβιομηχανικό ευρωπαϊκό κόσμο ήταν ορισμένες παραγωγικές μονάδες, γνωστές έκτοτε ως βιομηχανικές. Οι περισσότερες βρίσκονταν στην Αγγλία και λιγότερες στην ηπειρωτική Ευρώπη. Αυτές οι βιομηχανικές μονάδες συνιστούσαν την αφετηρία ενός νέου παραγωγικού συστήματος, του εργοστασιακού συστήματος. Τρία ήταν τα βασικά γνωρίσματα αυτού του νέου συστήματος: α) η υποκατάσταση του ανθρώπου σε πολλούς τομείς της παραγωγικής διαδικασίας από τη μηχανή· β) η αντικατάσταση των παραδοσιακών πηγών ενέργειας (υδατόπτωση, αιολική ενέργεια κ.ά.) από νέες, ιδιαίτερα τον γαιάνθρακα γ) Η χρήση νέων και άφθονων πρώτων υλών, ιδιαίτερα ανόργανων. Πρόκειται βέβαια για τα βασικά χαρακτηριστικά του ιστορικού φαινομένου που ονομάστηκε Βιομηχανική Επανάσταση και που εκδηλώθηκε πρώτα στην Αγγλία».

Γ 1. Στο θέμα αυτό απαιτούνταν συνδυασμός γνώσεων από το σχολικό βιβλίο σελ. 63-65 καθώς και από τα κείμενα Α και Β που δίνονταν:

α) Ως εισαγωγή μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στοιχεία της παραγράφου του σχολικού βιβλίου: «Οι Βούλγαροι ανέπτυξαν το εθνικό τους κίνημα με σχετική καθυστέρηση. Με την υποστήριξη των *Πανσλαβιστών* της Ρωσίας οι Βούλγαροι εξασφάλισαν την αναγνώριση από τον Οθωμανό σουλτάνο, το 1870, χωριστής εθνικής Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, της *Εξαρχίας*, ήλθαν δε σε ρήξη τόσο με το Πατριαρχείο όσο και με τους Έλληνες, επειδή διεκδικούσαν ως βουλγαρικές τις μητροπόλεις της Μακεδονίας και της Θράκης, τις ιστορικές ελληνικές χώρες, στις οποίες κατοικούσαν Έλληνες, Σλάβοι, Βούλγαροι, Τούρκοι, Αλβανοί και Εβραίοι και οι οποίες ανήκαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου. Το 1878, με τη *Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου*, την οποία επέβαλαν οι Ρώσοι στους Τούρκους, οι Βούλγαροι εξασφάλισαν προς στιγμήν τη «*Μεγάλη Βουλγαρία*» που οραματίζονταν και που περιλάμβανε, εκτός της σημερινής Βουλγαρίας, ολόκληρη σχεδόν την ελληνική Μακεδονία και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, καθώς και τη Δυτική και την Ανατολική Θράκη. Τη «*Μεγάλη Βουλγαρία*» περιόρισαν δραστικά στο Συνέδριο του Βερολίνου, το ίδιο έτος, οι μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης, οι οποίες ανησύχησαν από τη δημιουργία ενός τόσο ισχυρού ερείσματος της Ρωσίας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη», που αναφέρεται στις προσπάθειες των Βουλγάρων για δημιουργία της Μεγάλης Βουλγαρίας. (σελ. 63-65).

Κυρίως θέμα:

- Η επόμενη παράγραφος του σχολικού βιβλίου σελ. 65: «Το όραμα της «Μεγάλης Βουλγαρίας» ανησυχούσε στο εξής σοβαρά, εκτός φυσικά από τους Οθωμανούς Τούρκους, τους Έλληνες, τους Σέρβους και τους Ρουμάνους, επειδή οι Βούλγαροι διεκδικούσαν εδάφη τα οποία οι γείτονες τους διεκδικούσαν ήδη ως πατρογονική κληρονομιά. Ακολούθησε οξύς ανταγωνισμός των Βουλγάρων με τους Σέρβους για τις μεταξύ των δύο χωρών τουρκικές επαρχίες και με τους Έλληνες για το μέλλον των τουρκικών επαρχιών που αποτελούσαν τη Μακεδονία».
- Από το σχολικό βιβλίο πάλι σελ. 65: «Ο ανταγωνισμός των Βουλγάρων με τους Έλληνες εκδηλώθηκε με την προσπάθεια των Βουλγάρων να ελέγξουν, με φιλικά προσκείμενους προς αυτούς ιερείς και δασκάλους, τις εκκλησίες και τα σχολεία στις πόλεις και στα χωριά της Μακεδονίας».
- Από το κείμενο Α: «Η πορεία των διπλωματικών εξελίξεων σε συνδυασμό με την απήχηση της φιλοβουλγαρικής προπαγάνδας στο εξωτερικό και την ένταση της τρομοκρατικής δραστηριότητας των ανταρτικών ομάδων στις μακεδονικές επαρχίες, οδηγούσαν στη συνέγερση της ελληνικής κοινής γνώμης και την παράθεση της ελληνικής κυβερνήσεως στην ανάληψη δραστικών πρωτοβουλιών. Από το 1903, δραστήριοι υπηρεσιακοί φορείς, εκπρόσωποι ποικιλώνυμων συλλόγων και απλοί ιδιώτες έτειναν να συμβάλλουν με χρηματικά κονδύλια και σύντονες ενέργειες στη διαφώτιση της διεθνούς κοινής γνώμης για τα προβλήματα του ελληνισμού της Μακεδονίας και της Θράκης. Δημοσιεύματα βασισμένα σε υπεύθυνα στατιστικά στοιχεία, ομιλίες και άρθρα επιφανών Ευρωπαίων δημοσιολόγων υπέρ των ελληνικών δικαιών και, ακόμη, σύσταση φιλελληνικών συλλόγων στο Παρίσι και το Λονδίνο, προορισμένων να ανακόψουν το ρεύμα της φιλοβουλγαρικής προπαγάνδας, προάγγελαν μία νέα, περισσότερο δυναμική, αντίληψη στη διαχείριση των εθνικών υποθέσεων. [...] Πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραμάτισε ο Γερμανός Καραβαγγέλης, Μητροπολίτης Καστοριάς από το 1900, ιεράρχης προορισμένος, με το ψυχικό σθένος, τη δύναμη επιβολής και την αίσθηση ρεαλισμού που τον διέκριναν, να μεταβληθεί σε εμψυχωτή και σταυροφόρο της εθνικής ιδέας, σε χώρο που ξεπερνούσε τα όρια της δικαιοδοσίας του.», που αναφέρονται: Στην αντίδραση της Ελληνικής Κυβέρνησης, συλλόγων, ιδιωτών, φορέων, για τη διαφώτιση της Διεθνούς Κοινής γνώμης και ανάσχεση της βουλγαρικής προπαγάνδας με συγκέντρωση χρηματικών κονδυλίων και δημοσιεύσεις στον Διεθνή Τύπο.

β) Από το σχολικό βιβλίο σελ. 65-66:

- Εισαγωγικά: «Τις εκατέρωθεν προσπάθειες για τον έλεγχο των εκκλησιών και των σχολείων κλήθηκαν να στηρίξουν ένοπλες ανταρτικές ομάδες γηγενών, που

εξοπλίζονταν άλλες από τους Έλληνες και άλλες από τους Βουλγάρους, καθώς και ανταρτικές ομάδες από την Ελλάδα και τη Βουλγαρία».

- Από το Κείμενο Α: «Η προσπάθεια για τον εντοπισμό και το συντονισμό των ενεργειών των γηγενών Ελλήνων που θα ήταν δυνατό να στρατευθούν στον αγώνα για την περιστολή της τρομοκρατίας στην ύπαιθρο και τις κωμοπόλεις της Μακεδονίας ήταν εύλογο να ενθαρρυνθεί από τις τοπικές ελληνικές προξενικές αρχές. Οι εγγενείς όμως δυσχέρειες ενός ανάλογου εγχειρήματος, [...] συνετέλεσαν στη συγκέντρωση και την αναδοχή του κύριου βάρους της προσπάθειας για την ενεργοποίηση του τοπικού στοιχείου από το Γερμανό Καραβαγγέλη. [...]», που αναφέρεται στις ενέργειες του Μητροπολίτη Καστοριάς Γερμανού Καραβαγγέλη τόσο για να εμψυχώσει τους γηγενείς Έλληνες της Μακεδονίας να στρατευθούν στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας των Βουλγάρων Κομιτατζήδων όσο και στον συντονισμό αυτών των ενόπλων ομάδων με τις ελληνικές προξενικές αρχές.
- Από το σχολικό βιβλίο σελ. 65: «Ήταν ο «Μακεδόνικος Αγώνας», ένας σκληρός πόλεμος ανταρτών Ελλήνων και Βουλγάρων, οι οποίοι πολεμούσαν αλλήλους, καθώς και εναντίον των Τούρκων, όταν δεν μπορούσαν να αποφύγουν τη σύγκρουση με τις τουρκικές δυνάμεις. Ο σκληρός αγώνας στη Μακεδονία και για τη Μακεδονία δοκίμασε επί πέντε σχεδόν χρόνια (1904-1908) την αντοχή των γηγενών, που έπρεπε να επιλέξουν στρατόπεδο. Πολλοί Έλληνες έπεσαν θύματα των Βουλγάρων και πολλοί Βούλγαροι θύματα των Ελλήνων. Νέοι από όλη την Ελλάδα έσπευσαν να πολεμήσουν για τη Μακεδονία: η Κρήτη, η Πελοπόννησος, η Στερεά Ελλάδα, η Ήπειρος και η Θεσσαλία, ακόμη και η Κύπρος, έστειλαν νέους, για να στηρίξουν τη μεγάλη υπόθεση του έθνους.
- Από το Κείμενο Β': «[Ο Παύλος Μελάς] έγραφε στη γυναίκα του Ναταλία στις 21 Αυγ./3 Σεπτ.: «Αναλαμβάνω αυτόν τον αγώνα με όλη μου την ψυχή και με την ιδέα ότι είμαι υποχρεωμένος να τον αναλάβω. Είχα και έχω την ακράδαντον πεποίθησιν ότι δυνάμεθα να εργασθώμεν εν Μακεδονία και να σώσωμεν πολλά πράγματα. Έχων δε την πεποίθησιν ταύτην, έχω και υπέρτατον καθήκον να θυσιάσω το παν όπως πείσω και Κυβέρνησιν και κοινήν γνώμην περί τούτου».[...]. Πρόκειται για επιστολή του γνωστού Μακεδονομάχου ήρωα Παύλου Μελά, προς τη γυναίκα του όπου αναφέρεται με πάθος στην θέληση και αποφασιστικότητα που προτίθεται να επιδείξει στο θέμα της Μακεδονίας ώστε να πειστούν Κυβέρνηση και κοινή γνώμη ότι το Μακεδονικό ζήτημα πρέπει να καταστεί εθνική υπόθεση, αποκαλύπτοντας ότι θα θυσιάσει τα πάντα σ' αυτό το σκοπό».
- Από το σχολικό βιβλίο σελ. 66: «Ο Παύλος Μελάς, ο νέος αξιωματικός από την Αθήνα, και ο καπετάν Κώτας, από το χωριό Ρούλια (σημ. Κώτας) της Φλώρινας, που έδωσαν τη ζωή τους στη Μακεδονία, υπήρξαν δύο από τους πιο αντιπροσωπευτικούς ήρωες του ελληνικού αγώνα στη μαρτυρική χώρα. Οι Βούλγαροι είχαν ανάλογους

ήρωες, τον Γκάτσε Ντέλτσεφ και τον Γιάννε Σαντάνσκυ από τη Μακεδονία και άλλους από τη Βουλγαρία».

- Επιλογικά απ' το σχολικό βιβλίο σελ. 66: «Την αναμέτρηση μεταξύ των Ελλήνων και των Βουλγάρων στη Μακεδονία διέκοψαν για λίγο το Κίνημα των Νεότουρκων το 1908, που υποσχέθηκε ισονομία και ισοπολιτεία σε όλους τους λαούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, και ο Α' Βαλκανικός Πόλεμος το 1912, στον οποίο οι Έλληνες και οι Βούλγαροι βρέθηκαν σύμμαχοι εναντίον των Τούρκων».

Δ 1. Για την απάντηση σε αυτό το θέμα απαιτούνται συνδυασμός γνώσεων από το σχολικό βιβλίο, Κεφάλαιο Γ 2 «Το δυτικό μέτωπο» σελ. 78 και 80 σε συνδυασμό με τις πληροφορίες των Κειμένων Α και Β που δίνονται. Πιο συγκεκριμένα:

α)

- Μικρή Εισαγωγή για την έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και των αντιπάλων.
- Κυρίως θέμα: Από το σχολικό βιβλίο, σελ. 78, «Η πολεμική προσπάθεια της Γερμανίας στράφηκε πρώτα και κύρια κατά της Γαλλίας. Για την καλύτερη ανάπτυξη των γερμανικών στρατευμάτων παραβιάστηκε η ουδετερότητα του Βελγίου, οι δυνάμεις του οποίου αντιστάθηκαν σθεναρά. Οι γερμανικές δυνάμεις όμως διέθεταν συντριπτική αριθμητική υπεροχή και ύστερα από μία περίπου εβδομάδα εισέβαλαν στη Γαλλία με κατεύθυνση το Παρίσι. Οι Γάλλοι κατόρθωσαν να αναχαιτίσουν τη γερμανική προέλαση στον ποταμό Μάρνη, προωθώντας στο μέτωπο στρατεύματα με κάθε μέσο».
- Από το Κείμενο Α: «Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος διέψευσε πολλούς στρατιωτικούς ειδήμονες που πίστευαν ότι θα τελείωνε γρήγορα: Οι ανοιχτές πολεμικές επιχειρήσεις ελιγμών και μετακινήσεων στρατευμάτων, γρήγορα σταμάτησαν στο Δυτικό Μέτωπο – τη γραμμή μάχης που απλωνόταν διαμέσου της Γαλλίας, από την Ελβετία μέχρι τη Βόρεια Θάλασσα, όπου μαινόταν ο πόλεμος για τα επόμενα τέσσερα χρόνια.
- Από το σχολικό βιβλίο, σελ. 78: «Τελικά το μέτωπο σταθεροποιήθηκε και οι αντίπαλοι άνοιξαν χαρακώματα, τα οποία επρόκειτο να γίνουν το βασικότερο χαρακτηριστικό του Μεγάλου Πολέμου» .
- Από το Κείμενο Α: «Μετά την αρχική προώθηση γερμανικών στρατευμάτων στη Γαλλία, οι αντίπαλοι στρατοί ακινητοποιήθηκαν σε ένα απέραντο δίκτυο χαρακωμάτων, από το οποίο εξαπολύονταν επιθέσεις για την εκδίωξη του εχθρού, συνήθως τις σκοτεινές ώρες πριν από τα χαράματα.[...]».
- Από το σχολικό βιβλίο, σελ. 78: «Επί τέσσερα χρόνια οι αντίπαλοι πολέμησαν πίσω από τα χαρακώματα αυτά, όπου έμελλε να ταφεί το άνθος της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Βρετανίας, σε έναν πόλεμο στάσιμο και μονότονο, που φαινόταν πως δε θα τελείωνε ποτέ».
- Από το Κείμενο Α: «Μάχες που δεν κατέληγαν πουθενά σχεδόν, καταβρόχθιζαν τους άνδρες που πολεμούσαν. Πάνω από 600.000 στρατιώτες σκοτώθηκαν ή

τραυματίστηκαν όταν οι Γερμανοί, χωρίς επιτυχία, πολιορκήσαν το γαλλικό οχυρό του Βερντέν, κοντά στα ανατολικά σύνορα της Γαλλίας, για διάστημα έξι μηνών, την άνοιξη του 1916. Στη μάχη κατά μήκος του ποταμού Σομ, που κράτησε από τον Ιούλιο μέχρι τον Οκτώβριο του 1916 και η οποία χάρισε στους Αγγλογάλλους όχι περισσότερα από λίγα χιλιόμετρα, οι Γερμανοί έχασαν 500.000 στρατιώτες, οι Βρεταννοί 400.000 και οι Γάλλοι 200.000. [...]».

- Από το σχολικό βιβλίο, σελ. 80: «Στο δυτικό μέτωπο η γερμανική επίθεση το καλοκαίρι του 1918 δεν εξελίχθηκε στην κλίμακα και την έκταση που ανέμενε η γερμανική στρατιωτική ηγεσία. Με την αποτυχία της κατέρρευσε και η κλονισμένη ήδη πίστη των Γερμανών στη νίκη κατά των Συμμάχων. Από τον Αύγουστο το μέτωπο άρχισε να μετακινείται προς τα ανατολικά. Η τύχη του πολέμου είχε κριθεί».

β) Η απάντηση σε αυτό το υποερώτημα προκύπτει από το Κείμενο Β που αναφέρεται στις συνθήκες που επικρατούσαν κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στα χαρακώματα και εστιάζει:

- Στις μηχανικές κινήσεις ρουτίνας των στρατιωτών, χωρίς προοπτική, χωρίς χρονικό ορίζοντα και με απώλεια της αίσθησης του χρόνου
- Στις αδιέξοδες επιθέσεις με τις τεράστιες απώλειες λόγω των απροσπέλαστων συρματοπλεγμάτων και των φονικών πολυβόλων
- Στις άθλιες συνθήκες υγιεινής με τους ποντικούς να τρέφονται από τα πτώματα, και την προσπάθεια επιδιόρθωσης των χαρακώματων υπό συνεχείς βομβαρδισμούς
- Στις τραγικές συνθήκες διαβίωσης μέσα στα χαρακώματα κυρίως λόγω της βροχής, όπου τα πάντα βούλιαζαν και σάπιζαν μέσα στη λάσπη, άνθρωποι ζωντανοί, νεκροί, όπλα ρούχα, σε έναν ατελείωτο και μάταιο αγώνα επιβίωσης.